

Täysistunto

Lauantai 12.12.2020 klo 9.59—13.03

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan sekä siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 184/2020 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Meri.

Keskustelu

12.41 **Leena Meri ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esittelen lyhyesti lakivaliokunnan mietinnön hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston toimintaan ja siihen liittyviksi laeiksi.

Euroopan syyttäjänviraston perustamista koskeva EU:n asetus, jäljempänä EPPO-asetus, on annettu vuonna 2017. EPPO koostuu Luxemburgiin sijoittuvasta keskusvirastosta ja jäsenvaltioissa toimivista valtuutetuista Euroopan syyttäjistä. Sen toimivallassa on tutkia riippumattomana EU:n syyttäväviranomaisena unionin talousarvioon kohdistuvia rikoksia ja asettaa näistä rikoksista epäilty syytteeseen kansallisissa tuomioistuimissa. Hallituksen esityksessä on kyse asetusta täydentävistä välttämättömistä lainsäädäntömuutoksista. EPPO-asetus sinällään on jo jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä.

Lakivaliokunta pitää perusteltuna esityksen lähtökohtaa siitä, että lainsäädäntöön tehdään täydennyksiä vain siltä osin kuin se on asetuksen säännösten selkiyttämiseksi välttämätöntä. Niin ikään lakivaliokunta pitää kannatettavana esityksen lähtökohtaa siitä, ettei EPPO:n toimivaltaan kuuluvia asioita varten luoda toimivista kansallisista järjestelyistä poikkeavia ratkaisuja. Lakivaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muutamin muutosehdotuksin, jotka liittyvät erityisesti perustuslakivaliokunnan antamasta lausunnosta ilmeneviin huomioihin. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt sääntelyn täydentämistä ylimmän laillisuusvalvonnan ja ministerisyyteen käsittelyn osalta. Lakivaliokunnan muutosehdotukset liittyvät todennäköisesti varsin harvoin esille tuleviin tilanteisiin, mutta periaatteellisesti erittäin tärkeisiin kysymyksiin.

Ylimpään laillisuusvalvontaan liittyen lakivaliokunta ehdottaa EPPO-lakiin informatiivista viittaussäännöstä, jonka mukaan Euroopan syyttäjän ja valtuutetun Euroopan syyttäjän toimintaan Suomessa kohdistuvasta valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnasta säädetään perustuslaissa. Valiokunnan ehdottaman muutoksen myötä ei jää epäselväksi, että ylimpien laillisuusvalvojen valvonta kohdistuu myös EPPO-syyttäjiin. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lakivaliokunta pitää

Pöytäkirjan asiakohta PTK 164/2020 vp

valitettavana, ettei ylimpien laillisuusvalvojien asema suhteessa EPPO-asetukseen tullut arvioinnin kohteeksi jo asetuksen valmisteluvaiheessa. Lakivaliokunta toteaa mietinnössään, että tulevilla hankkeilla tämänkaltaisiin kysymyksiin on syytä kiinnittää huomiota jo neuvotteluvaiheessa. EPPO-syyttäjien rikosoikeudelliseen virkavastuuseen liittyen valiokunta ehdottaa syyttäjälaitoslain muuttamista siten, että lainsäädännössä on selvää, kuka syyttää EPPO-syyttäjiä mahdollisista virkarikoksista.

Valiokunta ehdottaa EPPO-lakiin myös säännöstä liittyen mahdollisten ministerivastuuasioiden käsittelyyn. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa katsotaan, että perustuslaissa säädetty ministerivastuun erityinen käsittelyjärjestys ja korotettu syyttämiskynnys samastuu EPPO-asetuksen 29 artiklassa viitattuun erioikeuksien ja vapauksien tilanteeseen. Asetuksessa säädetään myös tällaisen erioikeuden tai vapauden poistamista koskevasta pyynnöstä. Lakivaliokunta ehdottaa tähän liittyen EPPO-lakiin pykälää, jonka mukaan: ”Jos EPPO-asetuksen 29 artiklassa tarkoitettu erioikeuksien ja vapauksien pidättämisestä koskeva pyyntö koskee valtioneuvoston jäsentä, se tulee tehdä valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle. Oikeuskansleri tai oikeusasiamies ratkaisee sen noudattamalla soveltuvien osin, mitä laillisuusvalvonta-asioiden käsittelystä säädetään.” Ilmaisan ”soveltuvien osin” voidaan pykälässä katsoa viitattavan ennen kaikkea perustuslain ministerivastuuasiaa koskevaan sääntelyyn. Käytännössä Euroopan pääsyyttäjän tulee tehdä artiklan mukainen pyyntö valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle, joka tämän jälkeen käsittelee pyynnön toimivaltaansa kuuluvana asiana hänelle kuuluvan harkintavallan mukaisesti ja ryhtyy harkintansa mukaan perustuslain 115 §:ssä säädettyihin toimenpiteisiin.

Valiokunta ehdottaa mietinnössään myös kansallisen syyttäväviranomaisen ja EPPOn väliseen toimivaltaristiriitatilanteeseen ehdotetun muutoksenhakukiellon poistamista niin, että käräjäoikeuden ratkaisusta voi valittaa korkeimpaan oikeuteen. Korkeimpaan oikeuteen pääsy edellyttää valituslupaa.

Suomen valtuutettujen Euroopan syyttäjien osalta neuvottelut palkanmaksusta ja palkan sivukuluista ovat valitettavasti kesken. Lakivaliokunta pitää perusteltuna, että oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö ja valtakunnansyyttäjän toimisto selvittävät yhdessä, kuinka Suomessa toimivien valtuutettujen Euroopan syyttäjien oikeudet kansallisen järjestelmän mukaiseen sosiaaliturvaan ja eläkkeeseen järjestetään. On tärkeää, että EPPOn toiminnan aloittamisesta neuvoteltaessa Euroopan valtuutetuille syyttäjille pyritään turvaamaan mahdollisimman hyvät oikeudet myös näiden maksujen ja etuuksien osalta ja tilanne on selkiytynyt ennen EPPO-toiminnan alkamista. Sosiaaliturvan järjestäminen täysin vastaavalla tavalla kuin kansallisissa tehtävissä työskenteleville syyttäjille edellyttäisi tämänhetkisen arvion mukaan lainmuutoksia. Mahdolliset muutokset jäävät siten nyt käsiteltävänä olevasta hallituksen esityksestä erikseen huolehdittaviksi.

Lisäksi valiokunta ehdottaa lakiehdotusten voimaantulosäännösten muuttamista siten, että lait tulevat voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana. Tämä liittyy siihen, että EPPOn tarkkaa aloittamisajankohtaa ei vielä tiedetä. Tämänhetkisen tiedon mukaan toiminta voisi alkaa aikaisintaan vuoden 2021 ensimmäisellä neljänneksellä.

Lakivaliokunnan päätösehdotus: ”Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 184/2020 vp sisältyvät 1.—7. lakiehdotuksen.” Lakivaliokunnan mietintö on yksimielinen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 164/2020 vp

12.48 **Mari Rantanen ps:** Arvoisa puhemies! Olen ollut täällä eduskunnassa nyt vajaat kaksi vuotta, ja täytyy sanoa, että tämä EU-kuvio on alkanut nyt vasta valjeta minulle jollakin tavalla. Yksi näistä mielenkiintoisista oli nimenomaan tämä EPPO-asetus, ja nyt sitten kuulemisissa kävi ilmi tämä prosessi sen osalta, että kun siellä tehdään sitä asetusta, niin Suomen pitäisi niissä neuvotteluissa pitää tarkasti huolta a) kansallisista intresseistä ja b) Suomen valtiosäännöstä. No, nyt kävi sitten ilmi, että näitä Suomen valtiosäännön erityisasioita, kuten esimerkiksi meidän ylimpien laillisuusvalvojien osuutta, ei oltu huomioitu, ja tavallaan tämä herätti minut ainakin siinä kohtaa, kuinka hyvin meillä näissä neuvotteluissa sitten tämä kansallinen etu ylipäänsä pysyy, jos me emme edes tällaisista perusasioista pidä huolta EU:ssa, jossa neuvotellaan.

Nyt asetukset on voimassa, ja kun se sitten tuodaan ja implementoidaan tänne Suomen lainsäädäntöön, niin tilanne on se, että emme me enää voi sitä asetusta muuttaa, vaan täällä pitää pyrkiä tekemään niin paljon kuin mahdollista, mutta aina se ei ole mahdollista. Tästä sitten seuraa se, että lopulta, jos tulee ristiriitatilanne, niin tämä ratkaistaan EU-tuomioistuimessa. Voi tietysti kysyä, kuinka usein sitten pieni valtio voittaa, en ota siihen kantaa, mutta totean vain, että tällaisessa vapaaehtoisessa sopimuksessa me sitten olemme mukana.

Oikeastaan tästä innostuneena olen nyt sitten vähän yrittänyt ronkkia. Vuonna 94:hän äänestettiin EU:hun liittymisestä silloisen sopimuksen mukaan. Itsekin äänestin silloin, ja äänestin kyllä jo silloin ”ei”. Itseäni otti silloin päähän se, että EU:ta markkinoitiin pelkkänä hyvänä, mutta kriittisiä kysymyksiä ei siihenkään aikaan saanut esittää. Muun muassa Tampereella oli tällainen Eurooppa-infopiste, jossa sai käydä kyselemässä EU:sta. Siellä sai käydä kyselemässä, muttei mitään ikäviä kysymyksiä.

Sitten vuonna 2009 Suomi on liittynyt Lissabonin sopimukseen, jossa käytännössä EU:lle siirrettiin niin oikeuslaitos, poliisi, raja kuin maahanmuutto, ja tuossa samassa yhteydessä Euroopan parlamentissa ei ole enää valtioiden kansojen edustajia, vaan Euroopan parlamentti koostuu unionin kansalaisten edustajista, eli me emme siis ole suomalaisia siellä vaan unionin kansalaisia.

Tästä voidaan olla montaa mieltä. Mutta oikeusasiamies omassa lausunnossaan liittyen tähän EPPOon käytti sanaa tunkeutua, ja itse asiassa siitä tässä on nyt kysymys. Minusta välillä tuntuu, että ainakin kansalaisena on todella vaikea saada selville, mitä kaikkea EU on. Itse asiassa se on todella paljon muuta kuin sitä, mistä 94 äänestettiin, jolloin se oli ehkä enemmän tällainen vapaakauppa-alue ja niin edespäin. No, nyt he tulevat meidän syyttäjälaitokseen. Okei, tällä hetkellä EPPO-syyttäjien toimivaltaan kuuluvat unionin talousarvioon kohdistuvat rikokset, mutta kyllä nähdäkseni sitäkin keskustelua jo käydään, että tämä pitäisi viedä pidemmälle. Samaan aikaan EU:ssa on sitten kaikennäköisiä vihapuhehankkeita meneillään ja niin edespäin. Sopii tietysti kysyä, milloin nämä syyttäjät ryhtyvät syyttämään muitakin lainsäädäntöön kuuluvia asioita.

Suomi on mukana Frontexissa, joka tulee lähettämään meille tällaisia perusoikeusvalvojia rajoille, ja kun joku rajanaapuri työntää hybridi vaikutuksella tänne ihmisiä, niin sieltä EU-viraston ihminen sanoo, että ei saa topata rajalle, vaan kaikki pääsevät sisään. Sitten yhtä aikaa meille työnnetään maahanmuuttopakettia, jossa käytännössä EU määrittää, ketä meille tulee. Tämä on erittäin huolestuttavaa.

Sitten vielä viimeinen naula arkkuun: tämä elpymispaketti. Sehän johtaa velkaunioniin, joka vain näyttää tämän liittovaltiokehityksen. Minusta tämä on kyllä sellainen asia, että tästä itse asiassa pitäisi jokaisen puolueen puhua ja kertoa, mitä kaikkea EU tarkoittaa. Se ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 164/2020 vp

ole pelkästään sitä, ettei tarvitse passia näyttää rajalla tai vaihtaa valuuttaa, vaan se on aika paljon muutakin.

Sopii tietysti kysyä, kuinka paljon me pystymme siellä vaikuttamaan, jos me emme pysty huolehtimaan edes siitä, että omaa valtiosääntöämme ei rikota näissä neuvotteluissa. Mutta kuten on sanottu EU-ministeri Tuppuraisen sanoin, niin oma kansa ensin -ajattelu on vahingollista, ja siltä tämä toiminta nyt näyttää, miten meillä asioita hoidetaan. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 184/2020 vp sisältyvien 1.—7. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.